RESURSE POETICE ALE REVERIEI ÎN OPERA LUI ION HOREA
Poetic Resources of Revery in Ion Horea's Work

Anamaria ŞTEFAN (PAPUC) Ph.D. Candidate,
"Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: Ion Horea's poetic imagery is marked reverie. With this, the poet finds a way to escape the universe disappeared, namely the matrix childhood spent in Transylvania. In pursuing this route, an important role visual images that remain strong imprint on the retina, but mostly subtle odor of hay pictures, hot bread and tobacco leaves that remain so vivid and poet who breathes through past .

Keywords: Ion Horea, resource, reverie, odors

Opera lui Ion Horea a fost pusă de exegeţi sub semnul reveriei, iar cei care sunt familiarizaţi cu poezia sa nu au cum să nu descopere în textura ei aşa-zisele „exerciţii de visare lucidă". Astfel, reveria reprezintă fundalul pe care se derulează întreaga creaţie a lui Ion Horea. Termenul de reverie, atât de frecvent utilizat denotă o varietate de sensuri. *Dicţionarul explicativ al limbii române* defineşte reveria ca „stare sufletească a celui furat de imaginaţie, de visuri, de amintiri, de gânduri; visare, contemplare." Mai exact, reveria este o stare de visare cu ochii deschişi. Dar sunt denumite reverii şi unele piese vocale sau instrumentale de mici proporţii, care îmbie la visare. În domeniul psihologiei, reveria are sensul de stare de vis în condiţii de veghe, alimentată de dor, speranţe, aspiraţii. La fel ca şi visele din somn, reveriile sunt trecute prin filtrul inteligenţei şi al conştiinţei. În psihanaliză, termenul de „reverie" a fost utilizat de Sigismund Freud pentru a denumi producţiile mentale imaginate în stare de veghe, punând accent pe impresiile din perioada copilăriei. În concepţia sa, reveria în stare de veghe este unul dintre principalele elemente generatoare de inspiraţie artistică.

În studiul de faţă ne-am propus să studiem resursele reveriei aşa cum apar ele sedimentate în opera lui Ion Horea. Ghidul nostru în investigarea acestora îl reprezintă eseul lui Gaston Bachelard, „Poetica reveriei", ale cărui idei teoretice se regăsesc întruchipate în mod neaşteptat în scrierile lui Ion Horea. Reveria poetică, arată Gaston Bachelard este „o stare" şi „mergând în înşăşi esenţa ei putem spune că este o dispoziţie sufletească".[1] Reveria, ca stare de suflet reprezintă o stare internă şi „o dată cu universul poetic al poetului ni se dezvăluie tot sufletul, în plenitudinea lui."[2] De asemenea, Bachelard consideră că reveria reprezintă atât pentru o femeie, cât şi pentru un bărbat o stare sufletească feminină, demonstrând că „reveria în starea ei cea mai simplă, cea mai pură, ţine de *anima*"[3] şi nu de animus. Către acest pol a lui *anima* se orientează şi reveriile lui Ion Horea care îi deschid calea evadării spre lumea copilăriei petrecută în Câmpia Transilvaniei. Nu de puţine ori se simt în poeziile sale reverberaţii provocate de nostalgia locului în care s-a născut, de nostalgia

[1] Gaston Bachelard, *Poetica reveriei*, Traducere de Luminiţa Brăileanu, Piteşti, Editura Paralela 45, 2005, p. 23
[2] *Ibidem*, p. 23
[3] *Ibid.*, p. 28

BDD-A23376 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:30 UTC)

spaţiului matrice şi care aflându-se departe îl face cu atât mai dorit. Topophilia reprezintă atitudinea centrală a poeziei lui Ion Horea.

Alexandru Cistelecan defineşte poezia lui Ion Horea ca fiind „o reverie a Ardealului, deopotrivă leagăn, matrice şi mormânt; un Ardeal rămas şi la Horea aceeaşi *ţară mândră şi binecuvântată* de la Bălcescu, tărâm mitic, paradisiac şi nostalgic deodată."[4]Astfel, reveria devine cel mai important factor generator de tensiune lirică în poezia lui Ion Horea, configurând totodată un spaţiu în care poetul se simte confortabil. „Zugrăvind icoane rare", cum însuşi poetul afirmă într-unul din poemele sale, el caută reveria, o stârneşte şi o alimentează, devenind „abstragere şi eliberare totodată, într-un cadru imaginat ca altă lume, la limita celei cunoscute cu necunoscutul, favorabil trăirii şi surprinderii înfiorării."[5] O dată fixată starea de reverie, ea are forţa de a regăsi satul şi de a-l reconstrui ca pe un puzzle ale cărui piese sunt depozitate în muzeul personal al memoriei, alcătuind „un interior domestic investit cu valori permanente:"[6] „Albinele-s în iarnă şi stupii parcă-s goi/ Nu mai pândim deasupra ogrăzii nici un roi./ Uneltele-s pe poliţi şi masca-i pusă-n cui/ hotarul verii cheamă din coşniţi neîntrerupt/ Un păr uscat mai ţine-n picioare gardul rupt." (*Se mai aud*) Chiar şi după ce întrega gospodărie a fost rasă de pe faţa pământului, tot i-au mai rămas proaspete în memorie ocolul, casa cu filigorie, stogul, şopronul, poiata. Satul cu toată recuzita sa reprezintă un muzeu pentru reverie şi îl chemă necontenit asemenea unei „alma mater", amintindu-i de locurile natale, de vremea copilăriei şi de legătura cu strămoşii: „În noaptea asta umblu desculţ prin ogradă, / iarba, udă, roua nu-i ridicată, soarele n-a răsărit / cineva duce mâncare la porci şi câinelui la şură / cineva mulge oile, cineva lucră pe la poiată / coticarul şi coşul pe jumătate golit / şura şi grămezile de lemne, şopronul, coteţul, poiata şi clăile de fân, gunoiul, melegarul, / ocolul şi găbănaşul, conia şi casa cu filigorie, / fântâna cu ciocănitoarea pe cumpănă, poarta, / poarta dinsus, câinii latră dinspre Vaidei / oamenii cheamă, pe drumul ţării trec în sus şi-n jos / .../ o să scot boteiul pe drumul dintre Gruieţe, / pe lângă nuc, pe ogor, pe ţelină, pe coastă, / atâta ştiu, atâta-i lumea, între holde şi cucuruzi, / până la acăţi, până la Hici, pân-la iclejia popii..."(*Remenber*) Nu de puţine ori reveriile sale rustice se dezlănţuie subit „în miezul tumultos al cotidianului citadin, ca erupţii insolite ale memoriei:"[7] „ maşinile frânează la stopuri şi, ţipând / parcă trezesc în mine şi cheamă vrând-nevrând, / schelăituri prin şteoane, la garduri de ogrăzi." (*Dar ce spun eu?*). Însă universul citadin nu constituie o sursă de reverie, ci un cadru din care poetul se refugiază în reverie şi vis. Reveriile sale direcţionate spre această lume trecută nu sunt idealizate, ci puse în contrast cu lumea „bolundă ieşită din matca mare a *calendarului* ţărănesc cu muncile şi zilele lui emblematice, dar pune mereu şi o surdină acestor evocări, care e a omului ce ştie că rânduielile vechi s-au deteriorat ireversibil."[8]

Pe lângă imaginile vizuale atât de sugestive ce au menirea de a picta icoane care rezumă copilăria, o altă sursă a reveriei care merită toată atenţia în poezia lui Ion Horea şi care deschide accesul spre acelaşi tărâm al copilăriei o reprezintă mirosurile. Născut „din grâne, din fân, din cucuruz", Ion Horea emană „mireasma pământurilor sfinte" ale Câmpiei

[4] Al. Cistelecan, *Ardeleanul definitiv*, în Ion Horea, *Bătaia cu aur*, Ediţie de autor îngrijită de Eugeniu Nistor şi prefaţă de Al. Cistelecan, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 2009, p. 8
[5] Mircea Iorgulescu, *Prezent*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1985, p. 181
[6] Emil Vasilescu, "Calendar" în *Scânteia*, XXXIX, marţi 31 martie, 1970, p. 4
[7] Ion Pop, *Pagini transparente*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1997, p.59
[8] Idem, "Un neotradiţionalist" în *Tribuna*, nr. 234/ 2012, p. 9

BDD-A23376 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:30 UTC)

Transilvaniei, rescriind „cu nostalgie un spaţiu bucolic în care reveria se desfăşoară cu voluptate descriptivă într-un cadru natural ce-şi precizează contururile din relevanţa detaliului şi din atmosfera evocatoare.” [9] Poetului îi e de-ajuns să închidă pentru o secundă ochii pentru a adulmeca mirosurile dragi ce i-au îmbălsămat copilăria. Ion Horea ştie să respire trecutul, evocând „cirezile de vaci şi aromele de lapte”, „mirosul de cimbru”, „tutunul de sub streşini”, mirosul de ţuică ce „se-ntinde pân-la drum”, şi a carelor încărcate cu borhot. Atunci când memoria inhalează aceste miresme tari, ele devin plăcute. Hotarul, livada, grajdul, curtea gospodăriei, anotimpurile sunt depozitare de mirosuri pe care Ion Horea le păstrează în recipientele memoriei olfactive şi din când în când le eliberează pentru a-i deschide poarta spre lumea de altădată. Iarna lui Ion Horea e învăluită de mireasma dovlecilor, a mămăligii şi a laptelui: „Acele nopţi de iarnă se-ntorc, acele nopţi/ Când aromeau în casă din ler bostanii copţi/ Şi parcă lemne-n sobă pocnesc să mai anunţe/ Cum fierbe de cu seară şi oala de grăunţe **/... /** Când mămăliga-n abur cădea pe cărpător / Şi laptele din oală şi varza cu ulei ... (*Remember*), iar gerul năprasnic e resimţit „ca un vinars de prune.” (*Sentimentul iernei*) Poetul percepe lacom parfumul toamnei, anotimp al împlinirilor, fiind copleşit de abundenţa senzaţiilor olfactive: „Să muşc din carnea zilei, să beau din vinul nopţii,/ să duc în corfă luna cu pepenii prea copţi,/ Şi sâmburii de stele să-i vântur şi să-i strâng./ Să răspândesc mireasma acestui anotimp,/ Împrăştiat în struguri, în piersici şi gutui.” (*Anotimp*) În ce priveşte aroma primăverii, aceasta e emanată de mierea fagurilor şi a florilor de acăţ: „Câtă-ntipărire dulce, câtă lamură de floare,/ de acăţi, trifoi şi cimbru, din hotar, din bortoţin./ Smalţul cerului din aripi prinde-n cupa lor să zboare/ când se varsă urdinişul de mireasma zilei plin.” (*Fagurii*) Primăvara are puterea de a-l face să adulmece nu doar „câmpul cu aromele de lut” sau „noua tinereţe a brazdelor de lut”, ci şi revigorarea vieţii ţărăneşti. Nu de puţine ori o combinaţie odorală insolită are rolul de a rechema amintiri intime prin care scriitorul îşi poate retrăi trecutul, amestecul decantându-se în memorie: „miroase dulce-a faguri şi-a fum de bălegar.” Această experienţă odorală a fost trăită într-un timp îndepărtat şi pentru a o putea reînvia, poetul trebuie să viseze mult pentru a regăsi cu exactitate ambianţa din copilărie care să echilibreze parfumul fagurilor cu izul bălegarului. Întregul univers rural pe care Ion Horea îl configurează se păstrează în imagini olfactive şi întotdeauna acestea vor avea un miros fragrant, deoarece „fiece miros din copilărie este o candelă în camera amintirilor.”[10] Lecturând, poeziile sale descoperim recurenţa mirosurilor care reprezintă un pion important în evocarea copilăriei şi resuscitează *reveur*-ul, determinându-l „să trăiască reveria dilatantă.”[11]

Cultivând o poezie în care celebrează toate roadelor pământului, nu doar pe cele poetice, reţinem ca surse la reverie şi fructele, legumele, astfel „fiecare fruct exaltat poetic este un tip de lume fericit.”[12] Grădina poetului este o grădină miraculoasă care deschide căile reveriei visate în *anima,* deoarece toate roadele pământului au o frumuseţe aparte în *cogito*-ul visătorului. Fructele celebrate reprezintă „centrul unui cosmos în care ţi-e bine să trăieşti, în care eşti sigur că trăieşti.”[13] În poezia „Ospăţul”, Mirele îi dăruieşte Miresei „pere de aur ca luna în noapte”, „mere ca jarul în iarbă”, prune cu miez „ca fagurii dulci de albine.” În alte

[9] Iulian Boldea, *Metamorfozele textului,* Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 1996, p. 10
[10] Gaston Bachelard, *op. cit*., p. 147
[11] *Ibidem*, p.148
[12] *Ibid*., p. 158
[13] *Ibid.*, p. 160

BDD-A23376 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:30 UTC)

poeme poetizează „porumbul ce răsare în rândurile drepte”, ştiuleţii „deşteptaţi” în „foşnetul metalic” al „lanului de cucuruz” lângă „fasolea coaptă şi viţa de harbuz”, „bumbacul şi ovăzul”, cartofii „rotunzi şi strânşi în cuiburi sub tufe ruginite”, „sfecla din câmpie”, tomatele, morcovii, mazărea şi bostanul. Nu uită să sărbătorească leguma „prozaică” „cumu-i ceapa ce-ţi lăcrimează văzul” şi care se bucură de atenţie în poezia „Sentimentul primăverii”: „Dar, către miezul nopţii pe poliţi o să-nceapă/ Să lăcrimeze iarăşi seminţele de ceapă,/ Uscate inimi, negre, şi strânse-n măciulii./ De lângă ape, râvna pământului trezi/ Şi-n ele-o bucurie a durerii şi-un fior/ Al dragostei neplânse-n încremenirea lor.” Cu ajutorul şi prin intermediul unui fruct sau a unei legume, poetul regăseşte fericirea şi miresmele copilăriei.

Prin intermediul reveriei, poetul revine la tot ceea ce e plăcut, dorit, reconfortant pentru el, iar potrivit afirmaţiei lui Bachelard tot ce este adevărat în viaţa reală devine şi mai adevărat în reverie. În planul acesteia sunt conservate toate amintirile şi din această perspectivă „lectura poeţilor este în mod esenţial reverie.”[14]

Bibliografie

Bachelard, Gaston, *Poetica reveriei*, Traducere de Luminiţa Brăileanu, Piteşti, Editura Paralela 45, 2005.

Bachelard, Gaston, *Psihanaliza focului*, Traducere de Lucia Ruxandra Munteanu, Bucureşti, Editura Univers, 1998.

Boldea, Iulian, *Metamorfozele textului*, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 1996.

Cistelecan, Al., *Ardeleanul definitiv*, în Ion Horea, *Bătaia cu aur*, Ediţie de autor îngrijită de Eugeniu Nistor şi prefaţă de Al. Cistelecan, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 2009.

Iorgulescu, Mircea, *Prezent*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1985.

Pop, Ion, *Pagini transparente*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1997.

Pop, Ion, Un neotradiţionalist” în *Tribuna*, nr. 234/ 2012.

Vasilescu, Emil, “Calendar” în *Scânteia,* XXXIX, marţi 31 martie, 1970.

[14] Idem, *Psihanaliza focului*, Traducere de Lucia Ruxandra Munteanu, Bucureşti, Editura Univers, 1998, p. 34

BDD-A23376 © 2013 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:30 UTC)